

NAGRAJENI REZULTATI GEOGRAFSKEGA PROUČEVANJA (FUNKCIONALNO) DEGRADIRANIH OBMOČIJ V LETU 2019

Sodelavci Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani že več let raziskujemo problematiko trajnostne rabe prostora, od leta 2015 dalje pa smo se načrtno usmerili v proučevanje različnih možnosti vzpostavitve delujočih trajnostnih pristopov v prostorskem načrtovanju. Ker se odnosi med različnimi dejavnostmi v prostoru skupaj z družbenimi potrebami hitro spreminjajo, nenehna rast potreb po novih površinah pa je stalnica, posebno pozornost posvečamo obravnavi funkcionalno razvrednotenega prostora. To so nezadostno izkoriščeni ali povsem zapuščeni prostori zaradi opustitve izvajanja dejavnosti, označili pa smo jih kot funkcionalno degradirana območja (FDO). Metodološki pristop pri geografski obravnavi takih območij je zorel že nekaj časa, začetki pa segajo v leto 2010, ko smo v okviru CRP projekta Sonaravna sanacija okoljskih bremen (nosilka projekta dr. Metka Špes) evidentirali 192 degradiranih območij in zasnovali prvo prostorsko bazo. Ta prostorska baza je nekaj let služila kot referenčna evidenca degradiranih območij v Sloveniji (uporabili smo prostorski prikaz v Geopediji). Za nekaj let je raziskovanje na tem področju zamrlo, kasnejše aktivnosti, ki so se pričele izvajati na različnih področjih in bolj sistematično, pa je vodila in usmerjala dr. Barbara Lampič. Temelje metodološkemu pristopu in teoretični zasnovi raziskovanja tega področja smo postavili v okviru študentskega projekta PKP (Pilotna obravnava FDO v gorenjski statistični regiji, 2015) ter CRP projekta Celovita metodologija za popis in analizo degradiranih območij, izvedba pilotnega popisa in vzpostavitev ažurnega registra (2015–2017, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete kot vodilni partner in pobudnik projekta). V okviru slednjega smo geografi skupaj s projektnimi partnerji (Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo ter Geodetski inštitut Slovenije) vzpostavili prvo državno evidenco funkcionalno degradiranih območij v Sloveniji. Na podlagi raziskovalno-strokovnega dela projektne skupine ter z vključevanjem deležnikov na lokalni (občine), regionalni (regionalne razvojne agencije) in državni ravni (ministrstva) je bil sprva vzpostavljen prostorsko-podatkovni sloj funkcionalno degradiranih območij (FDO) za pilotna območja, v letu 2017 pa izveden še popis FDO v preostalem delu države. Slovenija od leta 2017 tako prvič razpolaga z državno evidenco FDO pa tudi s sistemom za njeno ažuriranje.

Na območju celotne države je bilo leta 2017 popisanih 1.081 FDO v skupni površini 3.423 ha. Za vsa FDO smo pridobili vrsto informacij, od fizičnega stanja na območju, prisotnosti stavb, časa opuščенosti, vrste lastništva do vrste pretekle dejavnosti, različnih oblik degradacije (okoljske, socialne idr.). Posebej velja izpostaviti vlogo geografskega pristopa ter podrobnega pregleda vseh območij na terenu. Na koncu se je, kljub siceršnjim dvomom o smiselnosti takšnih metod v podatkovno bogatem in z GIS-i prežetem 21. stoletju, terensko delo izkazalo kot ključno ne le

za pripravo novega prostorskega sloja, ampak tudi za boljše razumevanje dejanskih prostorskih procesov. Z obiskom prav vseh slovenskih občin smo preverili tudi načrte za oživitvev FDO oziroma so občinski predstavniki opredelili ključne razvojne ovire za njihovo oživitvev.

Državna evidenca FDO je ob upoštevanju načel trajnostnega razvoja pomemben doprinos h kulturi prostora ter se neposredno nanaša na enega od perečih prostorskih problemov v Sloveniji in tudi drugod: neustrezno načrtovanje in neracionalno ravnanje s prostorom. Prostorski sloj je omogočil oblikovanje kazalnika za spremljanje prostorskih procesov v kontekstu trajnostnega in učinkovitega upravljanja naravnih virov (Cilj 9 Strategije razvoja Slovenije 2030). Evidenca FDO je strokovna podlaga za pripravo nove generacije regionalnih razvojnih programov in tudi načrtovanih regionalnih prostorskih planov (Operativni načrt o sodelovanju ministrstev pri pripravi regionalnih razvojnih programov za obdobje 2021–2027). Evidenca je tako prepoznana kot pomemben instrument za strateško načrtovanje prostorskega razvoja v kontekstu koncepta ničelne pozidave prostora na državni, regionalni in lokalni ravni ter »recikliranje« oziroma ponovno rabo predhodno že uporabljenega, tudi degradiranega prostora. Zasluge imamo tudi pri vzpostavljanju komunikacije s številnimi relevantnimi resorji (MOP, MK, MKGP, MZ, MJU idr.) ter lokalnimi skupnostmi (vsemi slovenskimi občinami).

Pomen vzpostavljene državne evidence funkcionalno degradiranih območij skupaj z našimi znanstvenimi, strokovnimi in komunikacijskimi prizadevanji je prepoznala tudi širša strokovna javnost. Za vse dosežke je bila interdisciplinarna projektna skupina pod vodstvom dr. Barbare Lampič z Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani nagrajena s Priznanjem Maks Fabiani za leto 2019 za posebne dosežke na področju urbanističnega, regionalnega in prostorskega načrtovanja. Nagrado podeljujejo Društvo urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije, Ustanova Maks Fabiani in Občina Komen v sodelovanju z Ministrstvom za kulturo ter Ministrstvom za okolje in prostor Republike Slovenije.

Žirija je med drugim zapisala: "Delo predstavlja temeljito inventarizacijo funkcionalno degradiranih območij in korak k sanaciji le-teh. Gre za sistematičen in kompleksen pristop, ki je vključeval veliko deležnikov. Prispeva k razvoju metodologije za vzpostavitev državne evidence funkcionalno degradiranih območij v Sloveniji. Je pomembno v pogledu razvoja in uporabe tehnik daljinskega zaznavanja in terenskega dela, razvrščanja degradiranih območij po njihovi vrsti, velikosti, okoljski in socialni problematiki. Glede na uporabljene podatkovne baze in med projektom izvedene komunikacije prinaša kredibilno sliko stanja in bo lahko uporabno tudi za regionalne in občinske ravni načrtovanja."

Opravljen strokovno in raziskovalno delo je bilo opaženo tudi v tujini. Dosežek »Vzpostavitev državne evidence funkcionalno degradiranih območij v Sloveniji 2017« je namreč prejel nagrado na mednarodni urbanistični razstavi v Nišu, Srbija (oktober 2019) v organizaciji Zavoda za urbanizem Niš in Mesta Niš. V kategoriji

Urban and spatial planning - researches, studies and projects smo med 17 kandidaturami prejeli drugo nagrado.

V letu 2019 nagrada Maks Fabiani ni bila podeljena. Od vseh prispelih nominacij sta bili podeljeni le dve priznanji: priznanje, ki ga je prejela interdisciplinarna projektna skupina pod vodstvom dr. Barbare Lampič iz Oddelka za geografijo FF UL za vzpostavitev državne evidence funkcionalno degradiranih območij, ter študentsko priznanje Maks Fabiani, ki so ga prejeli študentke in študenti Oddelka za krajinsko arhitekturo BF UL za urbanistično rešitev v Sao Paulu, Brazilija, s katero so sodelovali na mednarodnem urbanističnem natečaju.

2019 NAGRADA MAKŠ FABIANI
LET 75 YEARS
DUPPS TSPAS
OBČINA KOMEN

7. NAGRADA MAKŠ FABIANI
ZA IZJEMNA DELA NA PODROČJU URBANISTIČNEGA IN
PROSTORSKEGA NAČRTOVANJA ZA OBDOBJE 2017 DO 2019
NA RAZSTAVI SO PREDSTAVLJENI VSI PRISPELI PROJEKTI

NAGRAJENA DELA
Žirija za izbor nagrade NMF: Andrej Pogačnik – predsednik, Lucija Ažman, Jelka Hudoklin
Žirija za izbor študentskih priznanj NMF: Andrej Pogačnik – predsednik, Lucija Ažman, Peter Bassin

PRIZNANJE MAKŠ FABIANI 2019 TER NOMINACIJO IN
PREDLOG SLOVENIJE ZA EVROPSKO NAGRADO ECTP
prejme delo z naslovom
**VZPOSTAVITEV DRŽAVNE EVIDENCE FUNKCIONALNO
DEGRADIRANIH OBMOČIJ V SLOVENIJI 2017**
Avtorji: Barbara Lampič, Nejo Bobovnik, Dejan Cigale, Simon Kušar, Irma Potočnik
Slavič, vsi iz Oddelka za geografijo Filozofske fakultete UL; Mojca Foški, Gašper Mrak
in Alma Zavodnik Lamovšek, vsi iz Katedre za prostorsko planiranje Fakultete za
gradbeništvo in geodezijo UL ter Blaž Barborič, Sebastijan Meža in Dalbor Radovan,
vsi iz Geodetskega inštituta Slovenije

ŠTUDENSKO PRIZNANJE MAKŠ FABIANI 2019
prejme za delo z naslovom
**SAO PAULO - FAVELÔSO, RETHINKING PUBLIC SPACE,
URBAN AGRITECTURE, DOWN BY THE RIVER**
Avtorji: Urška Eler, Nina Jakša, Dominik Jakša, Tjaša Kimovec, Tadeja Ažman,
Lara Bolkovič, Nejc Greben, Tine Horvat, Barbara Kostanjšek, Petra Pečan,
Tadej Kozar, Sabina Krajnc, Maja Nosan in Don Papandopolu,
vsi študenti Oddelka za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete UL,
mentorica Darja Matjašec, somentorja Nejc Florjanc in Tomaž Pipan

Državna evidenca FDO 2017 je dostopna v Arhivu družboslovnih podatkov. Na pobudo Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo smo sredi leta 2019 na oddelku pričeli izvajati prvo ažuriranje baze in v začetku leta 2020 pričakujemo, da bomo že razpolagali z novim prostorsko-podatkovnim slojem ter prvo analizo trendov.

Znanstveni prispevek o FDO v Sloveniji je bil objavljen v Delih 48 (Lampič, Kušar, Zavodnik Lamovšek, 2017), izvajanje CRP projekta pa podrobneje predstavljeno v Delih 50 (Lampič, 2019).

Prejem obeh priznanj v jubilejnem, 100. letu geografije na Univerzi v Ljubljani dokazuje, da je geografski pristop pri obravnavi, analizi in razumevanju prostorskih pojavov in procesov živ, aktualen, zaželen (v širši strokovni javnosti, pri odločevalcih) ter nujno potreben; to je prispevek geografske stroke k bolj trajnostnemu ravnanju s prostorom v Sloveniji.

Barbara Lampič in Simon Kušar

Skupinska slika večine nagrajenih avtorjev. Skrajno levo sta dr. Mojca Šašek Divjak, predsednica Društva urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije, ter prof. dr. Andrej Pogačnik, predsednik žirije za podelitev Nagrade Maks Fabiani (foto: R. Grobelšek).

